

Doğumunun 400. Yılında Kâtip Çelebi

Ankara, 12 Aralık 2007

Prof. Dr. Osman HORATA

Açış Konuşması

Kırk sekiz yıllık ömrüne, müsvedde hâlinde kalmış çok sayıda çalışması dışında, 21 eser sığdırmayı başarmış; birçok eseri Latince, Almanca, Fransızca ve İngilizce gibi dillere çevrilen, hayatını araştırmaya ve yazmaya adanmış bir bilgin olan Kâtip Çelebi, Türk bilim ve kültür tarihinin evrensel simalarından biridir. 18. yüzyılın bu önemli düşünürün doğumunun 400. yılına rastlayan 2009 yılının, sadece ülkemizde değil UNESCO tarafından bütün dünyada *Kâtip Çelebi Yılı* olarak ilan edilmesini, onun evrensel değerinin bir kez daha vurgulanması bakımından önemli ve anlamlı buluyoruz.

Kâtip Çelebi'nin ölümünün 300. yılına rastlayan 1957 yılı ise, Türkiye'de Kâtip Çelebi Yılı olarak ilan edilmiş ve Türk Tarih Kurumu çatısı altında, Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver başkanlığında, Prof. Dr. Hamit Sadi Selen, Prof. Tayyib Gökbilgin, Orhan Şaik Gökyay ve Bedii N. Şehsüvaroğlu'ndan oluşan bir komite tarafından bir dizi faaliyet tertip edilmişti. Yaklaşık yarım asır sonra, hepsi ebediyete intikal etmiş bu değerli bilim adamlarını, bu vesileyle rahmet ve saygıyla yad ediyoruz.

Macar Türkolog Wambery, "Katip Çelebi gibi zâtlar yetiştiren millete mütemeddin, müterakki ve müsteid" yani medeni, gelişmiş ve istidatlı denir, der. Wambery'nin bu sözleri, kanaatimizce onun batı dünyasında da tanınan, önem verilen bir bilgin olduğunu göstermesinin ötesinde anlamlar ifade etmektedir. Peki, Kâtip Çelebi'yi çağındaki diğer bilginlerden ayıran vasıfları nelerdir? Bu sorunun cevabını, yurt içi ve yurt dışından, alanının son derece seçkin uzmanlarını barındıran bu sempozyumumuzda bulacaksınız. Ben, burada sadece birkaç hususa temas etmekle yetineceğim.

Kâtip Çelebi, bilindiği gibi akli bilimlerin de önemine inanan, ilk defa Batılı eserlerden yararlanan ve onları dilimize kazandıran bir biyograf, bir coğrafyacı, bir bibliyograf ve tarihçi olarak tanınır. Bunlar, dönemi açısından ele alındığında son

derece önemli hususlardır. Çünkü onun yetiştiği dönem, Osmanlı siyasi ve sosyal hayatındaki bozuluşun bilim hayatında da kendini göstermeye başladığı; her alanda olduğu gibi bu alanda da Avrupa ile farkın daha da derinleşmeye başladığı birasırdır.

Böyle bir dönemde yönetici sınıf, israf ve sefahat içinde devleti uçurumun eşiğine doğru götürürken; Kâtip Çelebi'nin "yeri göğü bilmez cahiller" olarak nitelediği bazı ulema ise, Tarihçi Cevdet Paşa'nın anlattığına göre, "dat" harfinin, "zat" mı yoksa "dat" mı okunacağı sorunuyla meşguldür. Bu "önemli" (!) sorun, tartışmaların büyümesi üzerine ancak "zat" taraftarı olan şeyhlerin sürgüne gönderilmesiyle sona erdirebilmesi, tarihin altı çizilmesi gereken acı gerçeklerinden biridir. Çelebi, ulemanın çağı okumaktan uzak düştüğü, medrese ve tekke taassubunun önemli toplumsal sorunlara yol açtığı bir zamanda, medreseyi ilmi ve felsefeyi ihmal etmekle; tekke ehlini de temel fikirler ile bağlarını kaybederek kelime oyunlarına saplanıp kalmakla eleştirmiştir. Osmanlı bilim hayatı, Kâtip Çelebi'nin geldiği noktaya bir sonraki asırda gelebilmiştir.

Günümüzde de, şüphesiz tarihten çıkaracak derslerimiz olmalıdır. Çağın ve geleceğin yükselen değerlerini görebilmek ve bu değerlerle toplumun ve tarihin değerleri arasındaki farkı kapatmak, değişmeyen ve hiçbir zaman değişmeyecek tarihî gerçeklerdendir.

Çağı ve geleceği iyi okuyan, Türk bilim hayatının örnek isimlerinden Kâtip Çelebi'yi, ebediyete intikalinin 400. yılında şükran ve rahmetle anıyor, bu toplantımızı teşrifleriyle onurlandıran bakanlarımız, sayın Prof. Dr. Mehmet AYDIN ve sayın Ertuğrul GÜNAY başta olmak üzere; "Pîrî Res'ten Kâtip Çelebi'ye Osmanlı'nın Dünyaya Bakışı" sergisini tertip eden Bahçeşehir Üniversitesi, Medeniyet Araştırmaları Merkezi özellikle bu birimlerin değerli müdürleri sayın Prof. Dr. Bekir Karlığa'ya, değerli katkıları için sayın Mahmut Evkuran'ın şahsında Kültür ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma-Eğitim Genel Müdürlüğüne, kongrenin tertibindeki özel çabaları için sayın Prof. Dr. Mustafa KAÇAR ve Savaş YASA'ya, toplantımızı katılımlarıyla onurlandıran değerli bilim adamları ve siz değerli konuklarımıza ayrıca Kâtip Çelebi'yle ilgili bu filmin gösterilmesine imkân sağlayan TRT Genel Müdürlüğüne teşekkür ederim.